

COMMISSIE TOEKOMST

- De Commissie Toekomst is een maatschappelijk platform dat opereert vanuit de principes van de SDG's en de Resource Wende.
- De toekomst hypothese bestaat uit een reset van industrie, landbouw en aanverwante processen in de financiële sector, energie, ruimtelijke ordening en arbeidsverhoudingen.

November 2020

Informateurs: Rein Willems,
Herman Mulder & Theo Henrar

inis vitrin
crystal island

EXCEPT
INTEGRATED SUSTAINABILITY

Institute for
Sustainable
Process Technology

TheRockGroup
=====

INHOUD

I. DOEL	3
II. ORGANISATIE	4
III. WERKWIJZE	4
IV. FINANCIERING	4
V. AANVRAGEN	4
BIJLAGE A: PROBLEEMANALYSE EN OPLOSSINGSRICHTING	5
BIJLAGE B: RELATIE COMMISSIE TOEKOMST + RESOURCE WENDE	8
BIJLAGE C: ANALYSERAAMWERK COMMISSIE TOEKOMST	10
BIJLAGE D: COMMISSIE TOEKOMST - BESTUUR + KERN (OP AANVRAAG)	

REDACTIE

Wouter van Dieren
Marcel Vester
Emma Westerduin
Tom Bosschaert

INFORMATIE

Marcel Vester
Marcel.vester@inisvitrin.nl
+31 6 233 088 09

I. DOEL

De Commissie Toekomst heeft als taak een maatschappelijk proces te leiden dat moet resulteren in een positief, plausibel, praktisch en breed gedragen toekomstperspectief voor de Nederlandse samenleving in 2050.

De Europese Green Deal wordt hier aangevuld met de Nederlandse Green Deal. Na het Energie Akkoord en het Klimaat Akkoord nu nog de ontbrekende delen. Die gaan over Resources.

Referenties zijn de gepubliceerde kabinets-ambities om het duurzame groeivermogen van Nederland structureel te versterken, de SDG's als taakstellende agenda tot 2030, en de Resource Wende/World 7- studies die de grondstoffen en planetaire beperkingen voor de komende tijd hebben verkend.

Het proces bestrijkt een periode van 3 jaar en moet leiden tot aanbevelingen waarin relevante maatschappelijke actoren zich op hoofdlijnen kunnen vinden. Het kan dienen als kompas voor verder beleid en samenwerking tussen maatschappelijke actoren. De **deliverables** (producten en resultaten) zijn samengevat in bijlage A.

II. ORGANISATIE

De Commissie Toekomst heeft een getrapte samenstelling met een Bestuur van 7, een Kern van 30, een Kring van 75, en 12 x provinciale ontmoetingen van 75 per provincie (= 900 totaal). De Kern vergadert 1x per kwartaal; het Bestuur maandelijks en de Kring van 75 eenmaal per half jaar.

De Commissie Toekomst wordt gevoed door het Bureau, dat bestaat uit een uitvoerende staf o.l.v. een directeur. Het Bureau inventariseert (m.b.v. subcontractors) bestaande en niet-geborgde dossiers en toetst die op de actuele nieuwe variabelen van ruimte en materialen en de SDG's en heeft tot taak de maatschappelijke input (en het debat) te faciliteren d.m.v. consultaties.

III. WERKWIJZE

De werkwijze van de Commissie is dat perspectieven uit alle geledingen van de Nederlandse samenleving zullen worden getoetst in de traditie van de SDG's: Van ons allen, door ons allen, voor ons allen. De Commissie is onafhankelijk en als mobiliserende netwerk-organisatie slechts verantwoordelijk aan zichzelf, op voorwaarde dat aan de vastgestelde ToR¹ en financierings-voorwaarden wordt voldaan.

¹ TOR=Terms of Reference

Samenwerking met relevante maatschappelijke organisaties en de planbureaus en andere expert-organisaties is vanzelfsprekend en organisch. Er vindt op dit moment constructief overleg plaats met het ministerie van EZK om vanaf het begin actief betrokken te zijn tijdens het eerste jaar. De Commissie Toekomst is de bestuurlijke partner van de Resource Wende die t.z.t. ook Europees zal worden uitgerold'. (zie bijlage B).

IV. FINANCIERING

De kosten worden geschat op 800K tot 1,8M per jaar, afhankelijk van het ambitieniveau. Gestreefd wordt naar een privaat-publieke cofinanciering, d.w.z. de private financiering die door publieke middelen wordt gematcht in een verhouding van 60% - 40 %. Gestreefd wordt naar een effectieve startdatum van de werkzaamheden van de Commissie per januari 2021 op voorwaarde dat de totale financiering plausibel geacht wordt (op basis van voldoende, voorwaardelijke principe-toezeggingen) en waarbij de initiële financiering voor het kalenderjaar 2021 uit private sector middelen wordt gefinancierd. In-kind bijdragen zijn niet opgenomen in de begroting.

V. AANVRAGEN

Er wordt met private en publieke fondsen gesproken over financiering van het Commissie Toekomst programma.

BIJLAGE A

PROBLEEMANALYSE EN OPLOSSINGSRICHTING

- › De Commissie Toekomst is een maatschappelijk platform dat opereert vanuit de principes van de SDG's en de Resource Wende.
- › Er worden dossiers opgediept en aangelegd over de meest essentiële tekortkomingen in de duurzaamheidsagenda.
- › Die worden voorgelegd aan de publieke tribune middels onder andere een Van Reybrouck proces.
- › En via de media.
- › De toekomst hypothese bestaat uit een Reset van industrie, landbouw, en aanverwante processen in de financiële sector, energie en ruimtelijke ordening.
- › In navolging van het Duitse The New Institut, waar eveneens een toekomst agenda wordt geproduceerd. En in samenwerking met de Green Deal in Brussel.

De deliverables zijn een kompas voor planvorming, besluiten, investeringen en banen. Bij innovaties als; Resource Efficiency, Circular Carbon en Industrial Symbiosis, ontstaan nieuwe bedrijven. Bij aanpassingen in de landbouw, vooral gestuurd door maatregelen op het terrein van de zogenaamde limiting factors (mineralen, bodem, chemie) ontstaan nieuwe constructies (zoals bijv. de Serenity Farms in Saudi-Arabië). Bij omschakeling van kerosine en benzine naar synthetische en natuurlijke brandstoffen ontstaan andere bedrijfstakken. Bij financiering en kredietvoorziening hiervan moet de financiële sector in de reset.

- › Het gaat om de paragrafen in beleid, publieke opinie, praktijk en media. Vóórliggende adviezen van PBL, WRR, RLI, Europese Commissie. Groeibrief EZK (15/5/20) geven veel aanknopingspunten die gaan over de toekomst, maar worden te weinig geagendeerd. Wat momenteel niet op de agenda staat is een uitgesproken Industriepolitiek en Grondstoffenpolitiek. Wij voerden gesprekken met leidinggevende belanghebbenden in het kabinet, de ambtelijke top, bedrijven, NGO's, wetenschap. De zoektocht naar de nieuwe economie is alom gaande, maar het is alsof allen roepen om het leiderschap dat van de anderen moet komen. De ideeën over klimaatpolitiek zijn wijd verbreid, en de energietransitie is gaande, inclusief talloze hindernissen, maar Industriepolitiek en Grondstoffenpolitiek zijn concepten die elders wel (Duitsland, Scandinavië, Frankrijk, Spanje en China) worden gepraktiseerd, maar hier nauwelijks.
- › De drijvende krachten aldaar zijn nationalisme, industriële kracht, politiek centralisme en ervaring met de succesformules ervan. Duitsland startte de Energie Wende in 1991 met instituten waar grondstoffen onderdeel waren van de trits Umwelt, Energie und Klima, waaruit de Rohstoff politik voortkwam. Een parallel daarvan is in Nederland destijds niet geland. Scandinavië bestuurt de belangrijkste grondstoffen IJzererts, Hout en Waterkracht sinds ongeveer 800 jaar. Belangrijke zogenaamde Industrie Clusters in onder andere Lidköping (S) en Kalundborg (DK) zijn voorbeelden van wat elders in Europa kan worden

ontwikkeld. Beperking van emissies en resource resettings zijn de resultaten, industriepolitiek en grondstoffenpolitiek zijn de basis. Om onder andere die reden heeft Denemarken het bijna monopolie over windenergie verworven. Afwezigheid van deze voorwaarden heeft Nederland die boot doen missen. Wel bestond hier vanaf 1962 een centralistische energiepolitiek, gedreven door de aardgasvoorraad. Het project Nederland Distributieland kan je eveneens zien als industriepolitiek oftewel ondernemingsvisie op nationale schaal. Hetzelfde geldt voor land- en tuinbouw, in die jaren.

- › Wat ontbreekt wordt in genoemde (DNB, PBL, WRR, RVS, RLI) rapporten en adviezen duidelijk aangegeven. Het volstaat niet om een en ander te vangen in container- begrippen als Groene Groei of Circulaire Economie. Dat NL hierin een leidende Europese rol kan spelen valt te betwijfelen. De buurlanden zijn inmiddels in allerlei sectoren goed op weg, en de koppeling Staat + Onderneming is daar goed verankerd. Industriepolitiek bedrijf je door keuzes op basis van fysieke en economische factoren. Die bestaan uit logistieke condities, grondstoffen, arbeidsmarkt, stabiliteit van lange termijnbeleid, vertrouwen en consensus.
- › In de vigerende toekomstverwachtingen ontbreken belangrijke voorwaarden. Dat zijn, zo blijkt uit de genoemde gesprekken, onder andere de volgende:
 - › Grondstoffen zijn de kern van de economie. Energie is het hulpmiddel om producten te maken van grondstoffen. Het Energie Akkoord en het Klimaatakkoord benoemen deze relatie nauwelijks.

- › Schaarste aan grondstoffen wordt doorgaans niet begrepen. Het gaat daar om Accessibility. Op basis daarvan zullen essentiële grondstoffen op korte termijn niet meer winbaar zijn, inclusief de alternatieven. Innovatie zal zeker nieuwe oplossingen vinden (lithium vervangen door...) maar de toepassingen en karakteristieke eigenschappen van de systemische grondstoffen zijn in principe limiterend.

› Activiteiten, doelen en onderwerpen die voorbij komen:

- › Inventarisatie van de actuele en komende tekorten aan limiterende grondstoffen in relatie tot het Nederlandse industriepakket.
- › Awareness ervan bij de stakeholders.
- › Inventarisatie van responsemodellen in Europa en elders, dat zijn de zogenaamde Industrial Symbioses zoals operationeel in onder andere Zweden (Lidköping) en Denemarken (Kalundborg).
- › Stavaza in de clusterontwerpen van Eemsmond, Rotterdam, Chemelot, Terneuzen, IJmond en Amsterdam en andere. En aansluiting hiervan op de Europese Regio.
- › Stavaza van de Circulaire Economie in relatie tot deze grondstoffencrises: waar is deze effectief, waar zijn de volgende verbanden. Voorbeeld: van plastic recycling wordt veel verwacht. Veel ervan wordt nog altijd verbrand en niet teruggebracht in de cyclus. De kern van Circulaire Economie gaat over Resetting via onder andere Industrial Symbiosis. Die schakel moet worden versterkt in beleid, praktijk en public awareness.
- › Inclusief de reset die hieruit kan ontstaan in de creatie van nieuwe bedrijvigheid. Voorbeeld: de vervanging van courante bouwmaterialen door hout, dat een veel betere footprint heeft. In Zwitserland en Scandinavië wordt CO²-dichte betonbouw steeds meer vervangen door duurzaam hout. Er ontstaat een nieuwe keten van

innovatie, bedrijvigheid en onderwijs.

- › Limiterende grondstoffen in de voedingsindustrie zijn primair zoals fosfaat, stikstof, kalium, water en licht en secundair zoals bodemvruchtbaarheid en mineralen in de keten. Analyses hiervan door de RLI + waarschuwingen (mineralen) werden niet opgepakt door beleidsmaatregelen. Fosfaatprognoses zijn een mix van statistiek (er is nog genoeg) of feedback dynamics (het is spoedig op). Fosfaatbeleid is survival. To be or not to be.
- › Biodiversiteit is niet alleen een ethische kwestie maar een sterk onderschatte Resource. Het PBL + DNB-rapport over de relatie met voedselproductie (18-6-20) beschrijft dat de NL-financiële sector 510 miljard euro aan financieringen heeft uitstaan aan bedrijven met hoge afhankelijkheid van ecosysteemdiensten. Recente Europese wetgeving met betrekking tot de systeempesticiden katalyseert dit risico in plaats van het te mitigeren. Er is een Deltaplan Biodiversiteit NGO en er ligt een rapport over Landbouw Hoofdstructuur van Veerman/Fresco naast de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Er is echter geen sterke publieke coalitie die deze waarschuwingen oppakt.

Tekorten aan Resources als deze vereisen een denksprong. De Commissie Toekomst produceert deze denksprong door middel van analyse + politieke consensus.

- › Er werden inmiddels 130 (NL) dossiers getraceerd die niet of onvoldoende worden geborgd door aandacht, begrip, politiek en beleid. De procesindustrie bijvoorbeeld heeft de potentie om te schakelen naar de nodige Resetting maar mist doorzettingsmacht. Er bestaat daar geen 'bovenliggende' lobby of autoriteit om deze agenda door te zetten. Een Resource

Autoriteit bestaat niet, terwijl met name in China een agressieve resource politiek wordt gevoerd. Verwachtingen over grootschalige elektrificatie worden niet geschraagd door voldoende kennis over de functie van de daartoe benodigde materialen die er bij ongewijzigd beleid over 10-20 jaar niet meer zijn. Of veel te duur. Of met te veel CO2 footprint uit de rotsbodem gekraakt. Enz.

- › De voedingsindustrie en de landbouw zitten klem. Circulaire landbouw gaat over massabalansen die er wel zijn, op academisch niveau, maar niet in een nationaal plan. Het Groeifonds benoemt deze limiteringen, knelpunten en grenzen niet. Er is een diepe kloof tussen het Aanbod van financieringen en het Antwoord van kennis, samenleving en marktpartijen + plannen om de match te maken.

- › Dit alles sluit aan bij de missie en thema's van publieke en private partijen (inclusieve arbeidsmarkt, duurzame en circulaire economie, menswaardige samenleving), maar voegen ook een aantal dimensies toe:

- › **Duurzame werkgelegenheid:**

Verdieping van de ambitie van de minister (Kamerbrieven dd. 15/5, 28/8, 7/9), met erkenning dat naast klimaat een aantal andere aspecten een rol moeten spelen voor ons lange termijn verdienvermogen, rekening houdend met toegang tot grondstoffen, biodiversiteit en i.h.a. planetary boundaries; deze vormen structurele randvoorwaarden (beperkingen, kansen) waarvoor nieuwe competenties vereist zijn; voorts dient voorkomen te worden dat bestaande werkgelegenheid voorbarig wordt afgebroken zonder het (echte) lange termijn perspectief verkend te hebben;

- › **Governance:**

Dit initiatief is van belang omdat tot dusverre leiderschap vanuit het kabinet en inclusieve maatschappelijke betrokkenheid bij het thema "lange termijn verdienvermogen" niet heeft plaatsgevonden (i.t.t. in Frankrijk);

- › **Beyond SDG's noodzakelijk:**

Uiteraard hanteert het initiatief de SDG's als centraal uitgangspunt voor de periode tot 2030, wij willen echter daaraan een extra lange termijn dimensie toevoegen; de SDG's zijn in 2030 nog niet klaar, er zijn nog veel niet-opgeloste issues en de SDG's zullen allerlei *unintended consequences* hebben waarvoor een vervolg internationaal moet worden geformuleerd; ons initiatief kan hieraan bijdragen;

- › **Dynamisering van circulariteit:**

Circulariteit met de huidige kennis en technieken is belangrijk, maar dit initiatief heeft als ambitie deze aanpak in een lang termijnperspectief te plaatsen, met nieuwe inzichten, beperkingen en mogelijkheden;

- › **Ongebruikelijke partners:**

Een meerjarige, inclusieve aanpak moet leiden tot het betrekken van ongebruikelijke partners voor innovatieve oplossingen; hiertoe behoren wetenschappers, business practitioners en *society at large*.

- › **Lange termijn benadering:**

Met output in de komende 3 jaar, outcomes in de daaropvolgende 7 jaar met beoogde impacts in de periode daarna; (ref het *UPthink-proces*)

- › **Theory of Change:**

De voorgestelde werkwijze van de Commissie Toekomst is gericht op het creëren van een actieve community met daarbij behorende governance, initieel gericht op het vergroten van kennis d.m.v. toetsing (inclusief gebruik van modellen), een inventarisatie van response modellen, dialoog, proof of concept; aan de hand van projecten en opschaling.

BIJLAGE B

RELATIE COMMISSIE TOEKOMST + RESOURCE WENDE

De Commissie Toekomst en de Resource Wende zijn twee programma's met wederkerige agenda's.

De Resource Wende gaat over het integreren van de grondstoffenschaarste als 'limiting factor' in het beleid van bestaande organisaties. Door het incorporeren van grondstoffen schaarste binnen de transitie ontstaan (nieuwe) concepten zoals Industrial Symbiosis en Circular Carbon. Hoewel er binnen Europa enkele honderden bedrijven mee doende zijn, is de doorzettingsmacht gering. Men stuit op onbekendheid met de nieuwe causaliteiten. Voor investeringen is lange termijn zekerheid nodig en die is er nu niet. Een groot internationaal bedrijf bijvoorbeeld kan zijn kolencentrales ombouwen via een duurzame Resetting, maar beschikt niet over een publieke license to operate. De staalindustrie is hoognodig voor de duurzame energie ambities, maar hangt aan de zijden draad van internationale staal-politieke conflicten. Basis chemiebedrijven kunnen investeren in nieuwe polymeer systemen, maar die passen niet in gangbare financieringen en regelgeving.

De Commissie Toekomst kan een essentiële rol spelen bij het verkrijgen van draagvlak binnen het bedrijfsleven, de politiek en de samenleving. Omgekeerd zijn de resultaten van het Resource Wende programma een belangrijke inhoudelijke input voor de Commissie Toekomst.

AFHANKELIJKHEDEN EN SAMENWERKING

Zoals aangegeven zijn Resource Wende projecten al gaande. De procesindustriële clusters Eemsmond, Rotterdam, Terneuzen, Chemelot, IJmond en Amsterdam hebben Resettings gemodelleerd, waarmee per cluster aanzienlijke verbeteringen in resource efficiency bereikt kunnen worden. Deze resettings behoeven nadere afstemming en kaders op landelijk en in tweede instantie Europees niveau. Om de Resource Wende van de grond te tillen is er behoefte aan een beleid dat op basis van de unieke eigenschappen van Nederland (binnen Europa) bepaalt welke grondstoffen en industrieën essentieel zijn. De beschikbaarheid van deze grondstoffen en industrieën moet worden zeker gesteld door financiële stimuleringsmiddelen, beschermingsmaatregelen, wet- en regelgeving. Op deze manier kunnen zowel duurzaamheid, economische ontwikkeling, werkgelegenheid en een menswaardige samenleving worden gegarandeerd.

Toekomst en de Resource Wende zijn een tweeling en worden in samenhang ontwikkeld.

ARBEIDSPOLITIEK

De toekomst gaat over klimaat, energie en grondstoffen, maar vooral over mensen. Industriepolitiek en Grondstoffenpolitiek kunnen we niet los zien van Arbeidspolitiek en die gaat er heel anders uitzien. Nu de grote TECH-bedrijven de dienst uitmaken veranderen maatschappelijke verhoudingen en doemen er ander visioenen op. Auteurs als Philipp Blom en David Susskind wijzen erop dat de relaties tussen werkgevers, werknemers, arbeidsplaatsen, banen en onderwijs zullen veranderen.

Als de banen verdwijnen door robotisering en digitalisering en als de arbeid niet meer georganiseerd kan worden in vakbonden dan vervaagt het recht op inkomen. Dan verdwijnt het stukje van de taart dat we tot voor kort in het arbeidscontract, de CAO en het pensioen op ons bord kregen. Goed onderwijs is de deur naar baan, inkomen en bestaanszekerheid, maar wat als de Tech-reuzen alles beheersen en voor de menselijke inbreng steeds minder plek resteert?

Susskind en Blom koppelen dit aan de stress van de klimaatverandering. Als de atmosferische dagelijkse omgeving instabiel wordt en de thuisbasis van zinvol werk dus wankelt, wat dan wel?

De Resource Wende inventariseert de onbekende knelpunten. Klimaat en grondstoffen dwingen tot andere vergezichten. Op de uitkijktoren kijken we dus ook naar mensen, hun werk en hun verwachtingen.

DELIVERABLES + PROGRAMMA'S RESOURCE WENDE

Programmaraad Resource Wende (Winter 2021)

- › Stuurgroep installeren
- › Uitbreiding tot Programmaraad van 25x bedrijfsleven

Werkwijze, Inhoud

- › Integratie analyse met Groeibrieven EZK
- › Mapping Resource Policy Europa (+China)
- › Nadruk op Resetting projecten:
 - › Eemsmond
 - › Rotterdam
 - › IJmuiden/Amsterdam
 - › EN-Zuid (Chemelot)
- › Technische dialogen ism Copernicus, TU-Delft, Rathenau, WRR, TNO
- › Onderzoek naar Investerings en regelgeving
- › Industrial Symbiosis + Circular Carbon agendering
- › Afstemming met Resetting Franse Industrie project
- › Afstemming met World Materials Forum (Nancy), World Resources Forum (CH) en European Resources Forum (Berlin)
- › Uitrol van de Resource Wende op Europese schaal in samenwerking met Inland University of Norway, Umwelt Bundesamt (Berlin), Institute for Integral Economic Research (IIER Zürich), Dutch Sustainable Growth Coalition (DSGC) & Global Compact
- › Media & Communicatie
 - › Participatie doelgroepen / grote publiek
 - › Podcast 5x / 10x / 25x
 - › Tv-documentaires
 - › Omniversum Futures Situation Room

UITVOERINGSORGANISATIES

Sustainability & Innovation

BIJLAGE C

ANALYSERAAMWERK COMMISSIE TOEKOMST

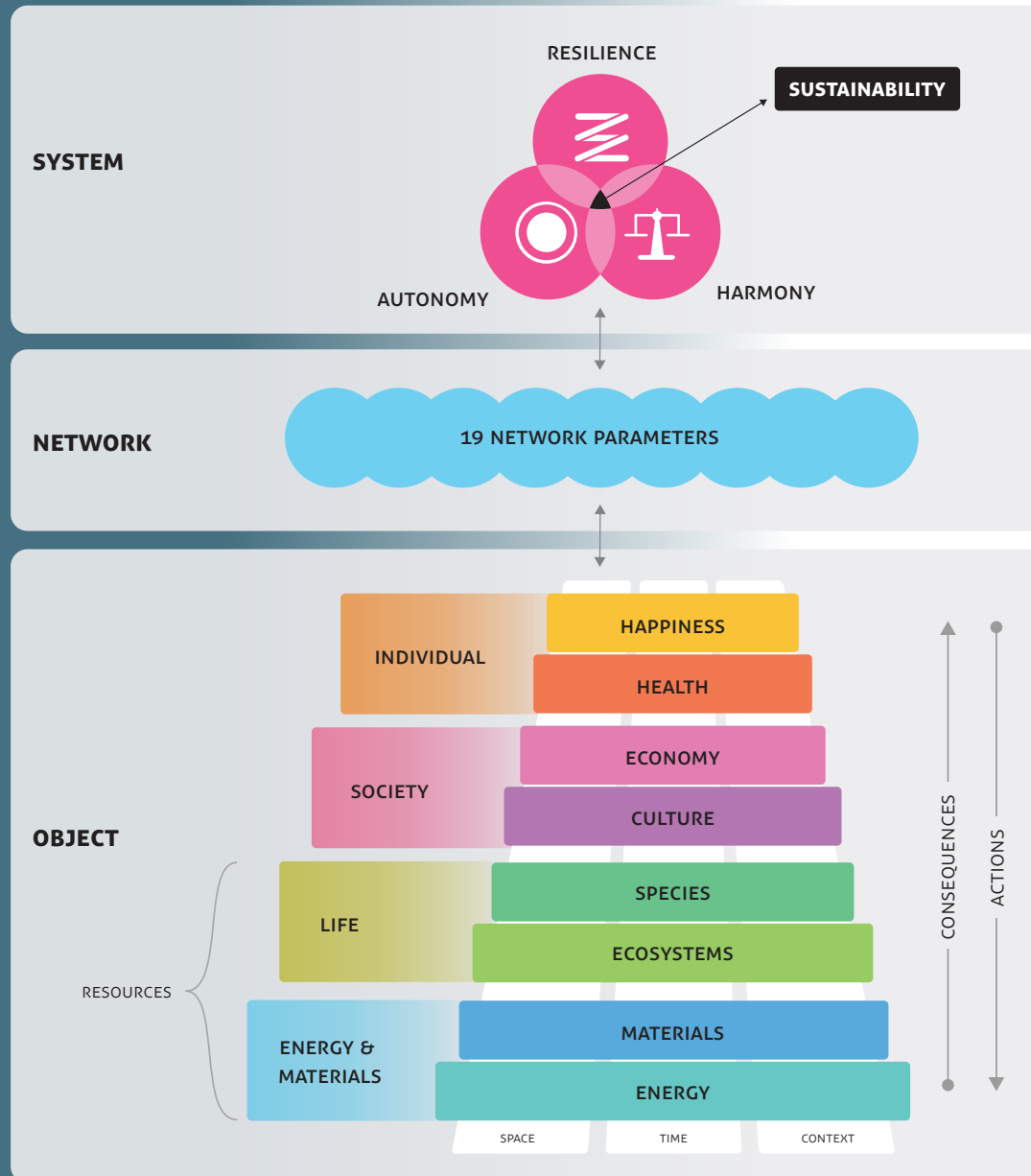
De Commissie Toekomst gebruikt wetenschappelijk onderbouwde systeemanalyse als basis voor haar projecties en voorstellen. Hierbij wordt ook gebruik gemaakt van het open source Symbiosis in Development (SiD) systeemanalyse raamwerk, dat helpt overzicht en inzicht te creëren, en oorzaak en gevolg te onderzoeken.

Het SiD raamwerk toont relaties tussen de fysisch reële wereld enerzijds, en haar abstracte systemische afspiegeling anderzijds. Hierin vallen alle mogelijke fysische aspecten op object-niveau, van grondstoffen en energie, via ecosystemen, cultuur, governance, economie, naar gezondheid en welzijn. Verbindende dynamische factoren liggen op het netwerk niveau, zoals circulariteit, flexibiliteit, en efficiëntie. Overkoeppelend komen deze samen in de systeemplagen van veerkracht, autonomie en harmonie, die samen de duurzaamheid van een systeem bepalen.

Het systeem toont volgordelijkheid in oorzaak en gevolg tussen de elementen, zonder een oordeel of richting vast te leggen. Hierdoor staat het toe om verschillende partijen in een logisch, neutraal raamwerk samen te laten werken, en een gezamenlijke taal te creëren.

De toekomst vereist ook een andere manier van communiceren, analyseren, en het leggen van samenhang tussen alle relevante aspecten in de maatschappij. SiD legt hiervoor een fundament, en is daarnaast open source beschikbaar gesteld (CC BY-SA-NC).

Het raamwerk is ontwikkeld sinds 2001 door Tom Bosschaert, in samenwerking met verschillende academische en professionele partners, en toegepast op enkele honderden projecten wereldwijd. Meer informatie is te vinden op www.thinksid.org.

Links: Het SiD indicator hiërarchie diagram (vereenvoudigd)

